

POSTANOWIENIE

Dnia 19 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku I. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w E.
o zasiłek macierzyński, o zasiłek chorobowy oraz o zwrot nienależnie pobranych
zasiłków chorobowego i macierzyńskiego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 maja 2020 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Okręgowego w E.
z dnia 14 grudnia 2018 r., sygn. akt IV Ua (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od odwołującego się na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem kosztów
pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w E. wyrokiem z dnia 14 grudnia 2018 r. oddalił apelację wniesioną przez odwołującą się I. R. od wyroku Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w E. z dnia 11 czerwca 2018 r., oddalającego odwołanie od trzech decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w E., którymi odmówiono przyznania odwołującej się prawa do zasiłku macierzyńskiego oraz zasiłku chorobowego za okresy: od dnia 1 września 2013 r. do dnia 10 października 2014 r., od dnia 1

listopada 2014 r. do dnia 23 stycznia 2015 r., od dnia 22 stycznia 2015 r. do dnia 20 stycznia 2016 r., i zobowiązano ją do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Odwołująca się I. R. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 14 grudnia 2018 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, to jest art. 6 ust. 1, art. 1 ust. 1 oraz art. 29 ust. 1 i 5 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w związku z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, którym jej zdaniem jest kwestia wykładni przepisów powołanych w podstawie zaskarżenia w zakresie tego, czy zasiłek z ubezpieczenia chorobowego przysługuje osobie, która wykonując czynności zawodowe na podstawie umowy zlecenia zgłosiła się do tego ubezpieczenia, wskazując jako tytuł prawny działalność gospodarczą, a nie umowę zlecenia, zaś organ rentowy, a następnie sądy powszechne i Sąd Najwyższy uznały, że działalność ubezpieczonej nie nosi znamion pozarolniczej działalności gospodarczej?

Skarżąca podkreśliła równocześnie, że przepisy dotyczące podlegania ubezpieczeniu chorobowemu oraz dotyczące powstania prawa do zasiłku nie uprawniają, jej zdaniem, do zawężenia skuteczności wniosku o podleganie ubezpieczeniu chorobowemu jedynie do tytułu, który we wniosku wskazano, a wskazanie we wniosku błędnego tytułu nie rodzi bezskuteczności złożenia wniosku, ponieważ ubezpieczenie chorobowe nie dzieli się na kilka tytułów w zależności od tytułu podlegania temu ubezpieczeniu, ale jest po prostu rodzajem ubezpieczenia. Ponadto, jeśli sam ubezpieczony ma określać tytuł ubezpieczenia, a może się okazać po długotrwałym postępowaniu sądowym, że ten tytuł jest jednak inny, to osoba, która deklaruje chęć podlegania temu ubezpieczeniu, nie może ponosić ujemnych skutków nadmiernego formalizmu przy ustalaniu tytułu ubezpieczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada także przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w uzasadnieniu wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu

Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02 LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468). Wypada również dodać, iż nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP – wkładka z 2003 r., nr 13, poz. 5).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącej o przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów. Przede wszystkim nie mieści bowiem w stanie faktycznym ustalonym w sprawie przez Sądy *meriti*, z którego jednoznacznie wynikało tylko to, że skarżąca zgłosiła się do ubezpieczeń społecznych, w tym do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą. Ten tytuł podlegania przez skarżącą ubezpieczeniom społecznym został jednak skutecznie podważony w innym postępowaniu zainicjowanym decyzją organu rentowego z dnia 18 marca 2015 r., stwierdzającą, że skarżąca nie podlega ubezpieczeniom społecznym, w tym dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w okresie od dnia 1 czerwca 2014 r. do dnia 26 czerwca 2014 r. Wspomniana decyzja była przy tym

przedmiotem kontroli w postępowaniu sądowym zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 26 października 2015 r. wskutek oddalenia przez Sąd Apelacyjny w (...) apelacji wniesionej przez skarżącą. Co więcej, także wyrok Sądu Apelacyjnego był przedmiotem kontroli w postępowaniu kasacyjnym zakończonym oddaleniem skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy. Choć w toku tych postępowań rozważano spełnienie przez skarżącą w spornym okresie przesłanek podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywanie umowy o świadczenie usług, to jednak kwestia ta nie została (bo też i nie mogła zostać) przesądzona w tych postępowaniach. Oznacza to, że przyjęcie przez skarżącą w pytaniu, nazwanym przez nią istotnym zagadnieniem prawnym, założenia, zgodnie z którym wykonywała ona czynności zawodowe w spornym okresie na podstawie umowy zlecenia, nie znajduje oparcia w ustaleniach faktycznych dokonanych przez Sądy obu instancji. Zresztą takich ustaleń nie przyjął również Sąd Najwyższy, będąc związany ustaleniami dokonanymi przez Sądy *meriti* w sprawie dotyczącej podlegania przez skarżącą ubezpieczeniom społecznym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Sąd Najwyższy, dokonując oceny prawnej tych ustaleń, stwierdził zaś jedynie, że „nie można więc wykluczyć, że w konkretnych realiach nie mamy do czynienia z prowadzeniem działalności gospodarczej właśnie z uwagi na brak kumulatywnego spełnienia wszystkich przesłanek legalnej definicji działalności gospodarczej, lecz z cywilnoprawną umową o świadczenie usług”, a także, że „skarżąca wykonywała te same czynności, co osoba zatrudniona w sklepie na podstawie umowy o pracę, a istotną cechą zatrudnienia pracowniczego jest wykonywanie pracy pod kierownictwem i na ryzyko pracodawcy”.

Niezależnie jednak od wyżej opisanych mankamentów, które uniemożliwiają uznanie, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, trzeba też podkreślić, że w okolicznościach sprawy nie mamy do czynienia z obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, lecz z dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym (a konkretnie z konsekwencjami niepodlegania temu ubezpieczeniu), które nie powstaje z mocy prawa po spełnieniu warunków określonych przepisami ustawy systemowej, ale wyłącznie z inicjatywy samego zgłaszającego się do tego ubezpieczenia na podstawie wniosku złożonego zgodnie z regułami określonymi w art. 14 ustawy systemowej. Zatem to jedynie sam zgłaszający się do tego

ubezpieczenia decyduje nie tylko o samym zgłoszeniu, ale również o tytule, który musi mieścić się w katalogu zawartym w art. 11 ust. 2 ustawy systemowej.

Końcowo Sąd Najwyższy zauważa też, że postępowanie sądowe w sprawach dotyczących ubezpieczenia chorobowego wszczynane jest w rezultacie odwołania wniesionego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Ma więc ono charakter odwoławczy. Jego przedmiotem jest ocena zgodności z prawem - w aspekcie formalnym i materialnym - decyzji wydanej przez organ rentowy na wniosek ubezpieczonego lub z urzędu. Jest zatem postępowaniem kontrolnym. Badanie owej legalności decyzji i orzekanie o niej jest możliwe tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydawania decyzji. Mówiąc inaczej, o zasadności przyznania lub odmowy przyznania świadczenia decydują okoliczności istniejące w chwili ustalania do niego prawa. Postępowanie dowodowe przed sądem jest postępowaniem sprawdzającym, weryfikującym ustalenia dokonane przez organ rentowy. Jak wyjaśnił przy tym Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 marca 2017 r., II UK 743/15 (OSNP 2018 nr 5, poz. 63), w sprawie z odwołania od decyzji organu rentowego odmawiającej prawa do zasiłku macierzyńskiego z powodu urodzenia dziecka w okresie nieobjętym ubezpieczeniem chorobowym nie można domagać się ustalenia podlegania temu ubezpieczeniu jako przesłanki nabycia tego zasiłku (art. 477⁸ § 1 k.p.c. w związku z art. 83 ust. 1 pkt 1 i pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych).

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że skarżąca nie zdołała wykazać potrzeby poddania jej skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 w związku z § 10 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. s prawi opłat za czynności radców prawnych, orzekł jak w sentencji postanowienia.